

TRENDOVI U DOSTUPNOSTI SLUŽBENIH PUBLIKACIJA I ULOGA KNJIŽNICA U VIDU E-DEMOKRACIJA

TRENDS IN AVAILABILITY OF OFFICIAL PUBLICATIONS AND THE ROLE OF LIBRARIES IN E-DEMOCRACY

Blaženka Peradenić-Kotur

bkotur@nsk.hr

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu

Inja Cahun Kisić

icahun@ffzg.hr

Knjižnica Filozofskog fakulteta u Zagrebu

UDK / UDC 027.5:061.1

Pregledni rad / Review paper

Sažetak

Službene publikacije su zadnjih desetljeća doživjele značajne promjene formata i načina diseminacije. Osim elektroničkih ekvivalenata tiskanim izdanjima, danas službena tijela stvaraju sadržaje poput statističkih baza podataka i video-dokumenata. Službene publikacije imaju značajan utjecaj na svakodnevni život pojedinaca kroz zakonsku regulativu, pravne postupke te općenito ljudska prava i slobode. Iz tih razloga već od 18. stoljeća bilježimo pokušaje reguliranja prava na pristup informacijama na nacionalnim i međunarodnim razinama. Izlaganjem se, uz pregled tradicije (ne)dostupnosti službenih publikacija i današnjih trendova, daje uvid u utjecaj ovih promjena na društvo u vidu e-demokracije, te kakvu ulogu imaju knjižnice u osiguravanju pristupa službenim publikacijama svekolikoj zajednici.

Ključne riječi: Europska unija, Hrvatska, informacijsko komunikacijska tehnologija, službene publikacije, Ujedinjeni narodi

Summary

Official publications have seen significant changes in forms and ways of dissemination in the last decades. In addition to electronic equivalents of printed editions, today the official bodies create content such as statistical databases and video documents. Official publications have a significant impact on the everyday life of individuals through legal regulation, legal proceedings and generally human rights and freedoms. For these reasons, since the 18th century we have already noted attempts to regulate the right to access information at national and international levels. By presenting an overview of the tradition of (non)availability of official publications and current trends, the presentation gives an insight into the impact of these chan-

ges on society in the form of e-democracy and what role libraries play in ensuring access to official publications across the community.

Key words: Croatia, European Union, information and communication technology, official publications, United Nations

Uvod

Službene publikacije izdaju tijela državne vlasti, tijela lokalne samouprave i uprave i međunarodne organizacije kao svoja službena izdanja koja su namijenjena javnosti.¹ Dokumenti koje izdaju navedena tijela su, primjerice: ustavi, zakoni, podzakonski akti, strategije, međunarodni ugovori, konvencije, deklaracije, preporuke, statističke publikacije, studije o pojedinim temama, detaljne analize o gospodarskom stanju, mogućnostima ulaganja u pojedinim državama, promjene državnoga ustroja, izvori iz područja ljudskih prava, zaštite okoliša, obrazovanja, međunarodnih političkih odnosa, pitanja obrane i nacionalne sigurnosti itd. S obzirom na sadržaj koji obuhvaćaju, ali i autore koji ih izrađuju, službene publikacije imaju veliku i značajnu ulogu u životu građana.

Razvoj svijesti o važnosti ove vrste informacija može se pratiti i kroz donošenje pravnih akata kojima se uređuje pravo na pristup informacijama. Načelo prava javnosti na pristup službenim informacijama prvi se puta spominje još 1766. godine u švedskom *Zakonu o slobodi tiska*,² a ta ideja je i sastavni dio *Opće deklaracije Ujedinjenih naroda o ljudskim pravima*³ usvojene još 1948. godine. Pravo na pristup informacijama danas, u suvremenom informacijskom društvu predstavlja jedno od temeljnih ljudskih prava koje je usko vezano uz ostvarivanje drugih prava poput prava na znanje i prava građana na sudjelovanje u raznim demokratskim procesima.⁴

Suvremeno informacijsko društvo je nastalo zahvaljujući razvoju informacijske komunikacijske tehnologije (IKT). Ista ta tehnologija je utjecala na značajne promjene u produkciji i dostupnosti službenih informacija, što je rezultiralo promjenama u komunikacijskim politikama država i međunarodnih organizacija. Ovakve komunikacijske politike imaju za cilj unaprijediti demokraciju u smislu transparentnosti, supsidijarnosti i društvene uključenosti, a postižu se provođenjem e-demokracije.⁵

¹ Zakon o knjižnicama. // Narodne novine 105(1997); 05(1998); 104(2000); 69(2009). [citirano: 2018-01-17]. Dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/745/Zakon-o-knjižnicama>

² Press Freedom 250 Years: Freedom of the Press and Public Access to Official Documents in Sweden and Finland: a living heritage from 1766. [citirano: 2018-01-17]. Dostupno na: <https://www.riksdagen.se/globalassets/15.-bestall-och-ladda-ned/andra-sprak/tf-250-ar-eng-2018.pdf>

³ Universal Declaration of Human Rights. [citirano: 2018-01-17]. Dostupno na: <http://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/>

⁴ Bačić, E.; B. Peradenić-Kotur. Panel rasprava: Slobodan pristup pravnim informacijama. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 58, 1/2(2015), 414.

⁵ Elektronička demokracija: preporuka REC(2009) I koju je usvojio Odbor Ministara Vijeća Europe 18. veljače 2009 godine i obrazloženje. [citirano: 2018-01-09]. Dostupno na: https://www.coe.int/t/dgap/democracy/Activities/GGIS/CAHDE/2009/E-democracy%20Rec_CROATIAN.pdf

Kako bismo pojmlili značaj trenutnih trendova u dostupnosti službenih informacija, rad započinjemo uvidom u razvoj službenih publikacija i njihove dostupnosti. Detaljan uvid u suvremene trendove dostupnosti službenih publikacija dan je kroz opise službenih stranica Hrvatske, Europske unije i Ujedinjenih naroda, a kako se radi o informacijama koje oblikuju živote građana obrađena je, u tom smislu, i uloga knjižnica i knjižničara.

Promjene u legislativi

Informacijsko-komunikacijska tehnologija prepoznata je kao najvažnija karika u transformaciji načina života građana i kao temelj za izgradnju *društva znanja*.⁶ Ovakvo viđenje tehnološkog razvoja promovira Europska unija, pa tako i Hrvatska, ali i ostatak svijeta. Da je tome tako, možemo vidjeti i kroz službene dokumente.

Od 2000-ih se u zakonske akte, direktive i strategije unose stavke koje uređuju i definiraju smjer kretanja prema informacijskom društvu, te je digitalni sadržaj, ali i otvoreni pristup njemu prepoznat kao važan u tome razvoju. Primjerice, Europska unija je 30. svibnja 2001. godine na prijedlog Komisije donijela *Uredbu o javnom pristupu dokumentima Europskog parlamenta, Vijeća i Komisije* u kojoj se pozivaju na pojam otvorenosti iz *Ugovora o Europskoj uniji* koji je definiran kao princip koji omogućuje „... građanima da tješnje sudjeluju u procesu odlučivanja i jamči da administracija uživa veću legitimnost i da je učinkovitija i odgovornija prema građanima u demokratskom procesu.“⁷ Čl. 11 *Uredbe* propisuje da je svaka institucija dužna osigurati javni pristup registru dokumenata u elektroničkom obliku.

Na osnovi ove *Uredbe* izdane su i direktive⁸ za države članice Europske unije, pa tako i za Hrvatsku koja je prema njima donosila i mijenjala *Zakon o pravu na pristup informacijama*.⁹ Tekst Direktive 2013/37/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 26. lipnja 2013. o izmjeni Direktive 2003/98/EZ o ponovnoj uporabi informacija javnog sektora jasno navodi da: „Dokumenti koje stvaraju tijela javnog sektora država članica predstavljaju opsežan, raznolik i vrijedan izvor informacija koji može koristiti ekonomiji znanja“, ali i važnost politike „otvorenih podataka koja potiče široku

⁶ Strategija e-Hrvatska 2020. [citirano: 2018-01-09]. Dostupno na:

https://uprava.gov.hr/UserDocsImages//e-Hrvatska//Strategija_e-Hrvatska_2020.pdf

⁷ Uredba (EZ) br. 1049/2001 Europskog parlamenta i Vijeća o javnom pristupu dokumentima Europskog parlamenta, Vijeća i Komisije. [citirano: 2018-01-11]. Dostupno na: <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/2063659d-65fc-4956-b086-8f5a0a2cb9d1/language-hr>

⁸ Popis izdanih direktiva: Direktiva 2003/98/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 17. studenog 2003. o ponovnoj uporabi informacija javnog sektora (SL L 345, 17. 11. 2003.); Direktiva 2013/37/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 26. lipnja 2013. o izmjeni Direktive 2003/98/EZ o ponovnoj uporabi informacija javnog sektora (SL L 175, 27. 6. 2013.).

⁹ Zakon o pravu na pristup informacijama. // Narodne novine 25(2013); 85(2015). [citirano: 2018-01-12]. Dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/126/Zakon-o-pravu-na-pristup-informacijama>

dostupnost i ponovnu uporabu informacija javnog sektora za privatnu ili komercijalnu uporabu s minimalnim pravnim, tehničkim ili financijskim ograničenjima ili bez njih, a koja promiče kruženje informacija ne samo za gospodarske subjekte već i za javnost, može igrati važnu ulogu u razvoju novih usluga koje se temelje na novim načinima objedinjavanja i uporabe tih informacija, pospješiti gospodarski rast i poticati društvenu angažiranost.“¹⁰

Ujedinjeni narodi u svojoj IKT strategiji za budućnost Ujedinjenih naroda¹¹ vide mogućnost da u ovom informacijskom dobu iskoriste hiper-povezanost u ostvarivanju svojih dužnosti prema humanitarnim problemima i klimatskim promjenama kako bi oblikovali svijet koji ostavljamo svojim i njihovim potomcima. Redovito vode računa o smjeru kretanja komunikacijskih politika i praksi svih sastavnica UN sistema, te prate tehnološke inovacije s obzirom na koje prilagođavaju svoju tehnološku strukturu kako bi osigurali preduvjete za optimalan rad.

Iz dosada rečenog, jasno je da su države i međunarodne organizacije prepoznale i prihvale tehnološke promjene. Pritom je za knjižničarsku zajednicu važno naglasiti i podsjetiti da su službena tijela autori mnogih značajnih izdanja koja ne podliježu autorskom pravu, a promjene koje su prihvaćene i provedene učinile su ih dostupnima u otvorenom pristupu.

Trendovi u dostupnosti službenih informacija

Prilikom omogućavanja dostupnosti službenih publikacija javnosti izdavači službenih publikacija vode brigu i o načinu prenošenja informacija. U tome smislu prilikom strukturiranja izvora informacija imaju u vidu krajnjeg korisnika, te je takav način razmišljanja imao najveći utjecaj na trendove dostupnosti.

Dakle svjesni važnosti, ali i količine informacija koje proizvode, izdavači službenih publikacija počinju uvoditi sustave za učinkovito upravljanje informacijama. Pritom se vodi računa o kompetentnom prikupljanju i obrađivanju podataka, vjerodostojnosti, ažuriranosti i umreženosti podataka, te o osiguravanju optimalnih uvjeta primjenom standarada za upravljanje i dijeljenje informacija, a s ciljem pružanja visokokvalitetnih i ekonomičnih elektroničkih usluga kao i osiguravanja interoperabilnosti i funkcionalnosti.¹²

Kako bi postigli navedene ciljeve, države i međunarodne organizacije stvaraju središnje portale koji predstavljaju podatkovne čvorove koji su organizirani tako da

¹⁰ Direktiva 2013/37/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 26. lipnja 2013. o izmjeni Direktive 2003/98/EZ o ponovnoj uporabi informacija javnog sektora. [citirano: 2018-01-12]. Dostupno na: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=celex%3A32013L0037>

¹¹ ICT strategy for the future United Nations. [citirano: 2018-01-12]. Dostupno na: <https://unite.un.org/sites/unite.un.org/files/docs/unitednations-ict-strategy.pdf>

¹² Strategija e-Hrvatska 2020. [citirano: 2018-01-13]. Dostupno na: https://uprava.gov.hr/UserDocsImages//e-Hrvatska//Strategija_e-Hrvatska_2020.pdf

ih građani mogu koristiti bez prethodnog poznavanja strukture vlasti i nadležnosti pojedinih službenih institucija. Usporedo s web-portalima koji okupljaju i na logičan način prenose informacije o strukturama država ili međunarodnih organizacija i njihovim zadaćama, stvaraju i sustavno organizirane baze podataka, digitalne zbirke, digitalne knjižnice i knjižare vlastitih dokumenata, izdanja i statističkih podataka.

Ovakvi izvori informacija sustavno se razvijaju i stvaraju unutar zasebnih tijela međunarodnih organizacija i država. U Europskoj uniji zadaću prikupljanja i širenja službenih informacija, kao i omogućavanje pristupa digitalnim sadržajima obavlja Ured za publikacije Europske unije (EU Law and Publications).¹³ Ujedinjeni narodi su u tu svrhu osnovali Ured za informacijsko komunikacijsku tehnologiju (Office of Information and Communications Technology, OICT)¹⁴ koji u suradnji s drugim tijelima stvara i održava UN-ove baze podataka. O hrvatskoj digitalnoj infrastrukturi i javnim digitalnim uslugama brine Središnji državni ured za razvoj digitalnog društva.¹⁵

Države i međunarodne organizacije putem opisanih izvora informacija nude službene dokumente, publikacije i statističke podatke. Prema takvoj sadržajnoj klasifikaciji organizirane su specijalizirane baze podataka, te postoje baze službenih dokumenata, publikacija i statističkih analiza. Kako bi dodatno olakšali snalaženje u moru informacija koje proizvode, izdavači službenih publikacija izrađuju i jedinstvene pretraživače putem kojih je moguće s jednog mjesta pretraživati sve baze podataka kojima oni upravljaju.

Baze podataka, kao i jedinstveni pretraživači, vrhunski su proizvodi koji olakšavaju pronalaženje informacija koji su najčešće dostupni u punom tekstu bez ikakvih ograničenja. Uz jednostavno pretraživanje moguće je i napredno pretraživati po svim značajnim parametrima: naslovu, autoru, ključnim riječima, predmetnicama službenih tezaurusa kao što su *EuroVoc* višejezični pojmovnik EU-a¹⁶ i *UNBIS Thesaurus*,¹⁷ po punom tekstu, po identifikacijskim oznakama službenih dokumenata, itd. Dokumenti se mogu pronaći i pregledavanjem, pa su tako stvarani abecedni popisi, tematski popisi, popisi prema autorima, prema vrsti dokumenata, itd. Rezultate pretraživanja je moguće i filtrirati prema svim parametrima za pretrag i pregledavanje.

Ovaj opis odnosi se na izvore informacija koji na neki način objedinjuju informacije iz više izvora. Izdavači službenih publikacija su sva tijela financirana javnim novcem. Takvih tijela je mnogo i svako od njih danas ima svoje službene stranice putem kojih nude vlastita izdanja. Primjerice jedno od takvih tijela u Hrvatskoj je

¹³ Pravo i publikacije EU-a: O nama. [citirano: 2018-01-13]. Dostupno na: <https://publications.europa.eu/hr/web/about-us/who-we-are>

¹⁴ About OICT. [citirano: 2018-01-13]. Dostupno na: <https://unite.un.org/content/about>

¹⁵ O Središnjem državnom uredu. [citirano: 2018-01-13]. Dostupno na: <https://rdd.gov.hr/o-sredisnjem-drzavnom-uredu/9>

¹⁶ EuroVoc višejezični pojmovnik EU-a. [citirano: 2018-01-13]. Dostupno na: <http://eurovoc.europa.eu/drupal/?q=hr>

¹⁷ About the UNBIS Thesaurus. [citirano: 2018-01-13]. Dostupno na: <https://lib-thesaurus.un.org/DPI/DHL/DHLUNBISThesaurus.nsf/zHelpDocuments/English+About+Help?OpenDocument>

Agencija za znanost i obrazovanje koja na svom portalu ima posebnu stranicu s popisom vlastitih izdanja i poveznicama na pune tekstove.¹⁸ Nadalje jedno, od tijela Europske unije je i Agencija za temeljna prava Europske unije koja na svom portalu ima posebnu stranicu s publikacijama i izvorima čiji je autor.¹⁹ Ujedinjeni narodi funkcioniraju na sličan način, pa tako svako od glavnih tijela i sastavnica ima svoje portale s posebnim stranicama za vlastite publikacije. Kod UN-a je jedina razlika što se njihove objedinjene baze podataka i pretraživači odnose samo na UN organizaciju odnosno ne obuhvaćaju publikacije sastavnica s iznimkom UNdata pretraživačem statističkih podataka koji obuhvaća sve UN izvore (UN system).²⁰

U daljnjem tekstu bit će opisane baze podataka i pretraživači službenih publikacija koje na neki način objedinjuju i nude jedinstven pristup za pretragu i pronalaženje službenih informacija, te statističke baze na nacionalnim i međunarodnim razinama.

Izvori službenih informacija Republike Hrvatske

Slika 1. Središnji državni portal
(dostupno na: <http://vlada.gov.hr/sredisnji-drzavni-portal/203>)

Središnji državni portal²¹ (Slika 1.) je internetsko mjesto koje služi za jednostavan pristup svim informacijama javne uprave, a namijenjen je građanima. Ovdje su informacije organizirane u tematske cjeline s obzirom na potrebe građana za javnim uslugama.

¹⁸ Publikacije AZVO-a. [citirano: 2018-01-13]. Dostupno na: <https://www.azvo.hr/hr/publikacije/publikacije-azvo-a>

¹⁹ Publication & resources European Union Agency for Fundamental Rights. [citirano: 2018-01-13]. Dostupno na: <http://fra.europa.eu/en/publications-and-resources>

²⁰ About UNdata. [citirano: 2018-01-13]. Dostupno na: <http://data.un.org/Host.aspx?Content=About>

²¹ Središnji državni portal. [citirano: 2018-01-15]. Dostupno na: <http://vlada.gov.hr/sredisnji-drzavni-portal/203>

ma. Središnji državni portal nudi intuitivnu navigaciju kojom želi olakšati korisničko iskustvo. Na naslovnoj stranici Portala građani odabiru tematsku cjelinu s obzirom na prirodu problema koji ih zanima, a neke od tematskih cjelina su: zdravlje, obitelj i život, rad, državljanstvo i isprave, obrazovanje, itd. Svaka od tih tema je razrađena u potkategorije, a u svakoj od njih stoje opisi javnih usluga i prava građana s navedenim izvorima za više informacija i ponuđenim sličnim temama koje se nadovezuju na trenutno proučavani sadržaj. Svaka od podstranica ima kontaktni obrazac gdje se građane potiče da sudjeluju u kreiranju sadržaja kako bi se poboljšala kvaliteta usluge.

Središnji katalog službenih dokumenata RH²² sastoji se od četiri baze podataka (Pravni propisi, Međunarodni ugovori, Službena glasila tijela lokalne samouprave i Dokumenti i publikacije) i pojmovnik *EuroVoc*. Svaka od tih baza se pretražuje zasebno tražilicom iako im se pristupa s iste web-adrese. Prva navedena baza podataka Pravni propisi sadrži: „pravne propise Republike Hrvatske i druge dokumente tijela javne vlasti, poput strategija, deklaracija, planova objavljenih u elektroničkom izdanju *Narodnih novina*.“²³ U bazi se mogu naći i digitalizirani propisi objavljeni prije 1990. godine, a koji su još uvijek bili na snazi 2007. godine. Baza se pretražuje jednostavnom tražilicom koja pretražuje pune tekstove dokumenata uz minimalne mogućnosti sužavanja rezultata. Pronađeni dokument osim punog teksta propisa sadrži oznaku o vrsti i statusu propisa, datumu stupanja na snagu, te poveznice na povezane dokumente i informacije o njima.

Sljedeća baza su Međunarodni ugovori: ovdje se mogu naći bilateralni i multilateralni ugovori kojih je Republika Hrvatska potpisnica, zatim akti o ratifikaciji, ali i digitalizirani ugovori država prethodnica koji su preuzeti temeljem odluke o sukcesiji / akcesiji.²⁴ Ugovori su dostupni u punom tekstu i pretraživi su po više parametara, a moguće ih je i pregledavati prema sadržaju, potpisnicima i području djelatnosti. Svaki ugovor popraćen je dodatnim informacijama kao što su mjesto i datum potpisa, datum ratifikacije, datum stupanja na snagu i prestanka važenja. Svakom ugovoru dodijeljene su ključne riječi hrvatskog izdanja pojmovnika *EuroVoc* kojima se opisuje njegov sadržaj.

Nadalje, baza Službena glasila lokalne uprave i samouprave sadrži bibliografske podatke glasila u tiskanom obliku, a čija je digitalizacija u tijeku, kao i pune tekstove elektroničkih izdanja.²⁵ Pretraživanje je moguće po naslovu, stvaratelju, godini objave i ISSN-u, a pregledavanje prema stvaratelju. Pronađeni naslov sadrži poveznice na sve brojeve glasila, povezane naslove i napomene o izdanjima.

Zatim, Zbirka dokumenti i publikacije tijela javne vlasti sadrži bibliografske podatke tiskanih izdanja i pune tekstove elektroničkih izdanja koja proizlaze iz obveza pojedinog tijela prema osnivaču odnosno državi, a odnose se na uže područje

²² Središnji katalog službenih dokumenata RH. [citirano: 2018-01-15]. Dostupno na: <http://www.digired.hr/>

²³ Isto.

²⁴ Isto.

²⁵ Isto.

djelatnosti tijela ili javnu ovlast te ostala izdanja.²⁶ To su npr. godišnji planovi, programi, strategije, upute, izvještaji o radu, financijska izvješća i drugi odgovarajući dokumenti te opći akti tijela koji se ne objavljuju u službenim glasnicima. Mogu se pretraživati po naslovu, stvaratelju, području djelatnosti, tipu dokumenta, godini objave, ISBN/ISSN broju, te po ključnim riječima hrvatskog izdanja pojmovnika *EuroVoc*, a moguće je i pregledavanje po području djelatnosti, sadržaju dokumenta, stvaratelju i tipu dokumenta. Pronađeni dokument uz osnovne bibliografske podatke sadrži oznaku djelatnosti, a sadržaj je označen ključnim riječima pojmovnika *EuroVoc*.

Portal otvorenih podataka Republike Hrvatske²⁷ je podatkovni čvor koji prikuplja, kategorizira i distribuira metapodatke o skupovima podataka koje stvaraju tijela javne vlasti, a nisu zaštićeni *Zakonom o zaštiti osobnih podataka*²⁸ i čijom se uporabom u komercijalne i/ili nekomercijalne svrhe može stvoriti dodana vrijednost ili ekonomska korist. Primjeri skupova otvorenih podataka su geolokacijski podaci, prometni podaci, meteorološki podaci, itd. Tijela javne vlasti koja stvaraju takve podatke sukladno *Zakonu o pravu na pristup informacijama*²⁹ moraju objavljivati registre ili baze takvih podataka. Portal otvorenih podataka u principu nudi jedinstveni pretraživač baza i registara koje stvaraju tijela javne vlasti i omogućuje korisnicima jednostavniji pristup i mogućnost stvaranja komercijalnih proizvoda i usluga na temelju tih podataka. Rezultati povezivanja javnih tijela i privatnog sektora su najvidljiviji u području informacijsko komunikacijske tehnologije, a najčešći produkt su aplikacije. Neke od aplikacija koje su nastale zahvaljujući dostupnosti otvorenih podataka su: Gugalaga – tražilica vrtića,³⁰ Hrstat: interaktivna vizualizacija statističkih podataka u Hrvatskoj,³¹ Split bus,³² Invest in Croatia,³³ itd. Portal otvorenih podataka nudi skupove podataka koji su pretraživi po punom tekstu, objedinjeni su prema temama s obzirom na područje djelatnosti unutar koje nastaju, prema formatu resursa i prema izdavaču prema kojem se mogu i pregledavati. Podaci se zatim preuzimaju u dostupnim formatima pod Creative Commons Attribution licencom.³⁴

²⁶ Isto.

²⁷ Portal otvorenih podataka Republike Hrvatske. [citirano: 2018-01-15]. Dostupno na: <http://data.gov.hr/>

²⁸ Zakon o zaštiti osobnih podataka. [citirano: 2018-01-15]. Dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/220/Zakon-o-zaštiti-osobnih-podataka>

²⁹ Zakonu o pravu na pristup informacijama. [citirano: 2018-01-15]. Dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/126/Zakon-o-pravu-na-pristup-informacijama>

³⁰ Gugalaga. [citirano: 2018-01-15]. Dostupno na: <https://gugalaga.com/karta?s=0>

³¹ HRstat. [citirano: 2018-01-15]. Dostupno na: <http://iszd.hr/HRstat/>

³² Split bus. [citirano: 2018-01-15]. Dostupno na: <https://play.google.com/store/apps/details?id=com.am.stbus&hl=hr>

³³ Invest in Croatia. [citirano: 2018-01-15]. Dostupno na: <http://www.invest-croatia.info/>

³⁴ Definicija otvorenog znanja. [citirano: 2018-01-15]. Dostupno na: <http://opendefinition.org/od/1.1/hr/>

Državni zavod za statistiku³⁵ na svojim stranicama nudi javno dostupne objavljene statističke podatke o društvenim i ekonomskim procesima Hrvatske. Na stranici je moguće pretraživati priopćenja i statistička izvješća prema ključnim riječima uz pomoć jednostavne tražilice. Stranica je vrlo jednostavna, a do podataka je najjednostavnije doći uz pomoć navigacije s lijeve strane. U navigaciji su poveznice na publikacije, popise stanovništva i baze statističkih podataka uz ostale informacije o samom Zavodu. Objavljeni podaci odnosno statistička priopćenja, izvješća i popisi stanovništva su dostupni u punom tekstu, a može ih se pronaći prema statističkim područjima, kalendaru objavljivanja i programu publiciranja. Posebno su izdvojene publikacije koje izlaze redovito poput Statističkih ljetopisa, Statističkih informacija, studije i analize i sl. Baze podataka su dostupne za preuzimanje, ali i online pregledavanje. Omogućeno je i online stvaranje vlastitih tablica iz baza statističkih podataka prema parametrima koji zanimaju korisnike, a uz pomoć obrazaca kojima, s obzirom na prirodu podataka, definiramo parametre za dobivanje rezultata. Prikupljeni podaci su u skladu s Europskim statističkim sustavom³⁶ i objavljeni su paralelno na hrvatskom i engleskom jeziku. Objavljeni podaci u obliku publikacija su dostupni i putem Središnjeg kataloga službenih dokumenata Republike Hrvatske, a baze sa statističkim podacima su pretražive putem Portala otvorenih podataka Republike Hrvatske, no podaci se pregledavaju i preuzimaju direktno sa stranice.

Izvori službenih informacija Europske unije

Portal Europa.eu³⁷ funkcionira poput Središnjeg državnog portala. Europa.eu je službeno web-mjesto namijenjeno korisnicima, građanima Europske unije, kako bi lakše došli do informacija koje ih zanimaju, a bez prethodnog predznanja o strukturi same Unije. Europska unija je jedan od najvećih svjetskih pružatelja informacija na internetu, te je stoga ovo središnje web-mjesto s kojeg uz pomoć jasne klasifikacije korisnici dolaze do opisa sadržaja na koje vode daljnje poveznice. Portal je klasificiran na glavne teme poput *Kako funkcionira EU*, *Život i posao u EU* ili *EU područja*, a svaka od tih tema se dalje grana u podteme. Portal je preveden na sve jezike zemalja članica, a stranice web-portala Europa.eu su usklađene sa *Smjernicama o dostupnosti web sadržaja*³⁸ koje izdaje World Wide Web Consortium.

Portal EUR-Lex³⁹ je baza podataka zakonodavstva Europske unije koja sadrži: *Službeni list Europske unije*, ugovore EU-a, direktive, uredbe, odluke, pročišćene zakonodavne tekstove, pripremljene akte, sudsku praksu EU-a, međunarodne sporazu-

³⁵ Državni zavod za statistiku. [citirano: 2018-01-15]. Dostupno na: <https://www.dzs.hr/>

³⁶ Više o Europskom statističkom sustavu v. na: https://www.dzs.hr/Hrv/about_us/HSS/HSS.htm

³⁷ Europa: službene web stranice Europske unije. [citirano: 2018-01-17]. Dostupno na: https://europa.eu/european-union/index_hr

³⁸ Web content accessibility guidelines. [citirano: 2018-01-17]. Dostupno na: <http://www.w3.org/TR/WCAG20/>

³⁹ Pravo EU-a EUR-Lex. [citirano: 2018-01-17]. Dostupno na: <http://eur-lex.europa.eu/homepage.html>

me i druge javne dokumente, a sadržaj je dostupan na 24 službena jezika Europske unije. Dokumenti se mogu pronaći korištenjem brzog, naprednog ili stručnog pretraživanja. Popis rezultata može se suziti korištenjem filterima za pretraživanje ili uređivanjem upita za pretraživanje. Osim toga, dokumenti se mogu pronaći pregledavanjem prema temi, pomoću registara, prema institucijama i tijelima koji su uključeni u postupak donošenja odluka EU-a ili putem pojmovnika *EuroVoc*. Korisnici mogu otvoriti i korisnički račun putem kojeg ostvaruju dodatne mogućnosti poput stručnog pretraživanja, osobnog RSS sažetka i spremanja dokumenata na svom profilu.

EU Bookshop⁴⁰ je online knjižara koja nudi publikacije koje izdaju EU institucije ili su financirane iz EU fondova poput izvješća, studija, informativnih brošura i časopisa. Sve publikacije su besplatno dostupne u elektroničkom obliku. Neka izdanja je moguće naručiti u tiskanom obliku uslugom ispisa na zahtjev uz nadoplatu, a neka su besplatna. EU bookshop je moguće pretraživati jednostavno i složeno, a uz uobičajene parametre tu su opcije za jezik, vrstu i format izdanja, pregledavanje je moguće prema *EuroVoc* klasifikacijskim područjima.

Portal otvorenih podataka EU-a⁴¹ i Europski portal podataka⁴² okupljaju iste podatke s istom svrhom kao i Portal otvorenih podataka Republike Hrvatske. Pritom Portal otvorenih podataka EU-a omogućuje pristup raznovrsnim otvorenim podacima institucija i tijela Europske unije, a Europski portal podataka skuplja metapodatke o informacijama javnih sektora koji su dostupni na javnim portalima podataka diljem europskih zemalja. Portali otvorenih podataka više-manje slično organiziraju informacije. Pretražuju se skupovi podataka sortirani s obzirom na *EuroVoc* područje, davatelja podataka i format resursa, dok su na europskim portalima dodatno sortirani prema zemlji na koju se podaci odnose i jeziku podataka.

Eurostat⁴³ je baza statističkih podataka Europske unije dostupna na engleskom, njemačkom i francuskom jeziku. Kao i na DZS-ovim stranicama, statističke baze su javno i besplatno dostupne u elektroničkom obliku. Pretraživanje je moguće upisivanjem ključnih riječi u jednostavnu tražilicu, baze statističkih podataka su organizirane prema statističkim područjima, a podaci za obradu se preuzimaju na vlastita računala u komprimiranim datotekama, dok je na stranicama DZS-a uz preuzimanje moguće i pregledavati tablice u njihovom pregledniku, te stvaranje tablica prema parametrima koji zanimaju korisnike unutar neke statističke teme.

Eurostat s druge strane ima zaseban portal Eurostat – statistic explained⁴⁴ čija je glavna stranica dostupna na svim službenim jezicima EU-a. To je vodič za europsku

⁴⁰ EU Bookshop. [citirano: 2018-01-17]. Dostupno na:

<https://publications.europa.eu/en/web/general-publications/publications>

⁴¹ Portal otvorenih podataka EU-a. [citirano: 2018-01-17]. Dostupno na: <https://data.europa.eu/euodp/hr>

⁴² Europski portal podataka. [citirano: 2018-01-17]. Dostupno na:

<https://www.europeandataportal.eu/hr/homepage>

⁴³ Eurostat. [citirano: 2018-01-17]. Dostupno na: <https://ec.europa.eu/eurostat>

⁴⁴ Eurostat: statistics explained. [citirano: 2018-01-17]. Dostupno na:

http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Main_Page/hr

statistiku gdje su statističke teme predstavljene u lako razumljivom obliku, a članci zajedno tvore „enciklopediju europskih statističkih podataka dostupnu svima, dopunjenu pojmovnikom statistike s objašnjenjima svih upotrijebljenih pojmova te brojnim poveznicama na dodatne informacije i najnovije podatke i metapodatke.“⁴⁵ Statistički članci pokrivaju sva statistička istraživanja koja provodi Eurostat, a sastoje se od statističkih analiza s najvažnijim rezultatima, metodologije prikupljanja podataka i mogućim manjkavostima i objašnjenja razloga za prikupljanje podataka. Članci su najčešće popraćeni grafičkim prikazima i poveznicama na novije rezultate ili slična istraživanja Eurostata ili drugih institucija.

Izvori službenih informacija Ujedinjenih naroda

Portal UN.org⁴⁶ službene su web-stranice Ujedinjenih naroda putem kojih promoviraju svoje aktivnosti i ciljeve, ali i predstavljaju središnje informacijsko mjesto o glavnim tijelima i specijaliziranim agencijama koje zajedno čine Sistem Ujedinjenih naroda. Portal je dostupan na engleskom, francuskom, španjolskom, ruskom, arapskom i kineskom jeziku. Do informacija se dolazi putem glavne navigacije koja primjerice vodi na lako razumljive opise glavnih tijela i specijaliziranih agencija, kao i na osnovne informacije o ovoj organizaciji. Svaki od tih opisa dalje poveznicama upućuje na službene stranice pojedinih tijela i agencija. Međutim, ovaj portal nije rađen sa svrhom lakšeg pronalaženja informacija, već je u prvom planu promocija aktivnosti UN-a.

Official document system of United Nations (ODS)⁴⁷ je baza podataka službenih dokumenata koje proizvode glavna tijela UN-a, a dostupna su u punom tekstu. Baza službenih dokumenata UN-a prikuplja akte, konvencije, ugovore, rezolucije i slične službene dokumente izdane od 1993. godine do danas, sadrži i digitalizirane odluke glavnih tijela i sve dokumente Vijeća sigurnosti i Opće skupštine od 1946. do 1993. Publikacije koje su u prodaji i priopćenja za javnost se ne nalaze u bazi. ODS ne nudi jednostavno ili složeno pretraživanje već ima jedan obrazac s ponuđenim parametrima, a uz osnovne službene dokumente moguće je pretraživati pomoću identifikacijskih simbola i brojeva UN- dokumenata, dok pregledavanje dokumenata nije omogućeno. Rezultatima je moguće jedino promijeniti način redanja, primjerice po datumu ili relevantnosti, ali nema dodatnih opcija filtriranja.

Unite search⁴⁸ je novi proizvod UN-ovog ureda za informacijsko-komunikacijsku tehnologiju trenutno u beta fazi. Unite search je pretraživač kojim korisnik s jedne točke pretražuje sva web-mjesta UN-a, ali i ODS bazu podataka. Nije omogućeno pregledavanje po nekom kriteriju ili složeno pretraživanje, a rezultati se mogu

⁴⁵ Isto.

⁴⁶ United nations. Home. [citirano: 2018-01-18]. Dostupno na: <http://www.un.org/en/index.html>

⁴⁷ Official document system of United Nations. [citirano: 2018-01-18]. Dostupno na: <https://documents.un.org/prod/ods.nsf/home.xsp>

⁴⁸ Unite search. [citirano: 2018-01-18]. Dostupno na: <https://search.un.org/index.php?lang=en>

filtrirati s obzirom na format dokumenta, a odabirom određene baze dobit će se više opcija za filtriranje ovisno na koji način pojedina baza označava dokumente.

UN ilibrary⁴⁹ je e-knjižara poput EU Bookshopa putem koje je moguće na jednome mjestu pretražiti sve digitalne publikacije koje izdaje UN, ali i specijalizirane agencije. Za preuzimanje PDF-formata potrebna je pretplata, ali sva su izdanja u punom tekstu javno dostupna za čitanje u web-pregledniku klikom na ikonu READ. Uz e-knjige, časopise, poglavlja i članke, UN ilibrary sadrži i objavljene statistike, ali i baze statističkih podataka. Moguće je jednostavno i složeno pretraživanje, pregledavanje po temi, zemlji, kombinaciji zemlje i teme. Objavljeni su i abecedni i kronološki popisi knjiga, časopisa i statistika. Rezultate je moguće filtrirati po svim uobičajenim parametrima, temi, godini izdanja, stvaratelju, jeziku i sl.

UNdata⁵⁰ jedinstvena je tražilica svih statističkih baza podataka UN sistema. UN i njene specijalizirane agencije su tijekom 60 godina sustavno prikupljale statističke podatke, pa stoga UNdata predstavlja iznimno vrijedan i jedinstven izvor statistika. Pretraživanje je moguće prema ključnim riječima, a podatke je moguće naći i pregledavanjem statističkih područja. Svi podaci su prikazani u jednakim tablicama koje je moguće modificirati primjerice prema istraživanom području ili periodu, te mijenjati redoslijede podataka u tablicama. Osim što je tablice s podacima moguće pregledavati u web-pregledniku, moguće ih je i preuzimati. UNdata izrađuje statističke pokazatelje prema državi i regiji koji uključuju opće pokazatelje, ekonomske, socijalne te pokazatelje o okoliši i infrastrukturi.

Omogućavanje dostupnosti službenih informacija i e-demokracija

Izazovi novih informacijskih i komunikacijskih tehnologija nameću obavezu državnoj upravi da se pripremi i adekvatno odgovori na izazove za veću i bržu interakciju s građanima. Većina država smatra nove informacijske i komunikacijske tehnologije snažnim sredstvom u poticanju građana na veće sudjelovanje u političkom životu. Istovremeno ulažu značajne napore da i tijela državne uprave kao i građane osposobe za veće korištenje elektronički dostupnih službenih informacija. U razvijanju izvedivih načina za angažiranje građana, države ulažu znatna sredstava u izgradnji pravnih, provedbeno političkih i institucionalnih okvira. Aktivno participiranje građana jest takav odnos koji se temelji na partnerstvu s vlašću, a u kojemu se građani aktivno angažiraju u definiranju procesa i sadržaja provedbenih politika.

Informacijske i komunikacijske tehnologije neminovno mijenjaju odnos između vlasti i građana. Na toj osnovi, u velikom broju država vlast prepoznaje svoje potencijale i omogućuje građanima, bili oni online ili ne, da uživaju jednaka prava u participiranju vlasti. Povratne informacije i konzultacije s građanima još su uvijek u većini zemalja zastupljene u nedovoljnom obimu. Bitan čimbenik za razvoj elektroničke demokracije predstavlja dostupnost računalne mreže, rasprostranjenost uporabe i in-

⁴⁹ UN ilibrary. [citirano: 2018-01-18]. Dostupno na: <https://www.un-ilibrary.org/about/about-un>

⁵⁰ UNdata. [citirano: 2018-01-18]. Dostupno na: <http://data.un.org/Default.aspx>

formacijska pismenost korisnika. Primjena ovih načela razlikuje se u pojedinim državama i ovisi o gospodarskoj razvijenosti i napretku. Pojava „digitalne podjele“ ili „digitalne razdvojenosti“ što znači „jaz između pojedinaca, kućanstava, poduzetništva i geografskih područja na različitim socijalno-ekonomskim razinama u odnosu na njihove mogućnosti pristupa informacijskim i komunikacijskim tehnologijama (ICT-ima) i njihovim korištenjem Interneta“⁵¹ uočena je gotovo na početku primjene novih tehnologija u političkom životu zajednice.

U Republici Hrvatskoj, razvoj informacijskog društva pratio se kroz različite pokazatelje kojima se u svrhu napretka mjerila uspješnost razvoja društva uz pomoć informacijskih i komunikacijskih tehnologija. Republika Hrvatska prihvatila je i pokazatelje Europske unije kojima se mjeri stupanj razvoja i planiraju prioritete. Međutim, kao jedan od glavnih pokazatelja razvoja elektroničke demokracije na međunarodnoj razini ističe se publikacija *United Nations E-Government Survey*.⁵² Od 2003. godine, od kada se sustavno prate ovi pokazatelji, došlo je do znatnog napretka u državama koje primjenjuju elektroničke servise za pružanje javnih usluga putem interneta. 2003. godine samo je 45 država u svijetu imalo platformu za pristup, a 33 države pružale su i određene mrežne usluge. Pokazatelji iz 2016. govore o 90 zemalja koje nude jedan ili više pojedinačnih ulaznih portala s javnim informacijama ili mrežnim uslugama ili oboje, te 148 zemalja koje pružaju najmanje jedan oblik (Slika 2.). U Republici Hrvatskoj je od 2003. godine osmišljen, razvijan, a kasnije i nadograđivan *Program E-Hrvatska*. E-Hrvatska predstavlja skup aktivnosti i projekata koji se provode unutar tijela državne uprave i za čiju je koordinaciju u početku bio zadužen Središnji državni ured za e-Hrvatsku, sa zadatkom podizanja razine svijesti i procesa informatizacije, kako državne uprave, tako i ukupnog društva,⁵³ a sada Središnji državni ured za razvoj digitalnog društva, čija je zadaća praćenje i unaprjeđenje razvoja digitalnog društva, te usklađivanje sa smjericama, direktivama i regulativom Europske unije na području digitalnog društva i ekonomije.⁵⁴

Ciljevi se mogu sažeti u potrebu stvaranja uvjeta da se hrvatsko društvo transformira u informacijsko društvo poduzimanjem koordiniranih i sveobuhvatnih akcija, kako bi se građanima i gospodarstvu omogućila najkvalitetnija i najšira moguća uporaba i razmjena informacija i time otvorio prostor aktivnog sudjelovanja u političkim procesima.

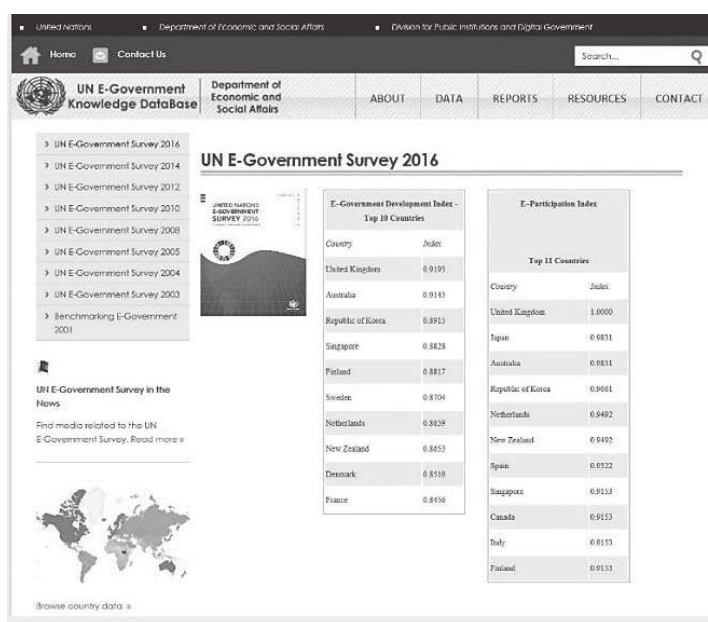
Pokazatelji napretka na ljestvici ostvarenja ciljeva unaprjeđenja razvoja digitalnog društva za 193 države svijeta najbolje su vidljivi u spomenutoj publikaciji *United Nations E-Government Survey* prema kojoj se Hrvatska 2010. godine nalazila na 35.

⁵¹ Građani kao partneri: informiranje, konzultiranje i participiranje javnosti u kreiranju provedbene politike. Zagreb: Oksimoron, 2004. Str. 299.

⁵² United Nations e-government survey. [citirano: 2018-01-17]. Dostupno na: <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Reports/UN-E-Government-Survey-2016>

⁵³ Središnji državni ured za e-Hrvatsku. [citirano: 2011-12-2]. Dostupno na: <http://www.e-hrvatska.hr>

⁵⁴ Središnji državni ured za razvoj digitalnog društva. [citirano: 2018-01-17]. Dostupno na: <https://rdd.gov.hr/o-sredisnjem-drzavnom-uredu/9>

Slika 2. *The United Nations E-Government Survey 2016* (dostupno na: <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Reports/UN-E-Government-Survey-2016>)

mjestu svjetske ljestvice razvoja e-vlade, a na 25. mjestu prema pokazateljima e-sudjelovanja građana.⁵⁵ Godine 2016., prema istom izvoru Hrvatska bilježi 37. mjesto prema indeksu razvoja e-vlade i 25. mjesto prema indeksu e-participacije građana od 193 države svijeta.

UN-ovo istraživanje pokazuje kako je većina država učinila znatan pomak s decentraliziranog organizacijskog modela *e-governmenta* na integrirani opći model za sve. Ovaj novi pristup podržava jačanje institucionalnih veza s međusobno povezanim odjelima i sektorima, veću djelotvornost i učinkovitost upravljačkog sustava i bolje pružanje javnih usluga. Dakako, na napore država na svim razinama razvoja još uvijek utječe nedostatak integriranog administrativnog pojednostavljenja s planom razvoja *e-governmenta*, nedostatak infrastrukture i kapaciteta ljudskih resursa, kao i jaz između ponude i potražnje e-usluga. Države s niskim prihodima nastavljaju se boriti s tradicionalno ograničenim ulaganjima u informacijsku i komunikacijsku tehnologiju, kao i s nedostatkom tehničkih znanja, visokim cijenama tehnologije i neučinkovitom vladinom regulacijom.

Umjesto zaključka: uloga knjižničara i e-demokracija

Iz svega navedenog razvidna je očekivana nužnost da sve vrste knjižnica služe kao javne pristupne točke izvorima službenih informacija. Danas su osobe bez pristu-

⁵⁵ United Nations e-government survey 2016. [citirano: 2018-01-17]. Dostupno na: <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Reports/UN-E-Government-Survey-2016>

pa internetu zakinute za velik dio informacija, jer je sve više publikacija koje su prestale biti dostupne u tiskanoj formi, a dostupne su samo u digitalnoj. Osim što se radi o specifičnoj vrsti informacija, jasno je da se radi i o velikoj količini informacija, te je zbog toga važno da se knjižničari adekvatno obrazuju i stalno stručno usavršavaju kako bi bili u toku s promjenama, kako bi korisnicima mogli dati potrebne i ažurne informacije, ali im i prenijeti znanje iz područja digitalne pismenosti za samostalno korištenje ovim značajnim izvorima koji su polazna osnovica za svaki znanstveni i stručni rad, ali i za svakodnevni život građanina u zajednici kojoj pripadaju.

Literatura

- About OICT. [citirano: 2018-01-17]. Dostupno na: <https://unite.un.org/content/about>
- About the UNBIS Thesaurus. [citirano: 2018-01-17]. Dostupno na: <https://lib-thesaurus.un.org/DPI/DHL/DHLUNBISThesaurus.nsf/zHelpDocuments/English+About+Help?OpenDocument>
- About UNdata. [citirano: 2018-01-17]. Dostupno na: <http://data.un.org/Host.aspx?Content=About>
- Bačić, E.; B. Peradenić-Kotur. Panel rasprava: Slobodan pristup pravnim informacijama. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 58, 1/2(2005), 413-420.
- Definicija otvorenog znanja. [citirano: 2018-01-17]. Dostupno na: <http://opendefinition.org/od/1.1/hr/>
- Direktiva 2003/98/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 17. studenog 2003. o ponovnoj uporabi informacija javnog sektora. [citirano: 2018-01-17]. Dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=celex%3A32003L0098>
- Direktiva 2013/37/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 26. lipnja 2013. o izmjeni Direktive 2003/98/EZ o ponovnoj uporabi informacija javnog sektora. [citirano: 2018-01-17]. Dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=celex%3A32013L0037>
- Državni zavod za statistiku. [citirano: 2018-01-17]. Dostupno na: <https://www.dzs.hr/>
- Elektronička demokracija: preporuka REC(2009)I koju je usvojio Odbor Ministara Vijeća Europe 18. veljače 2009. godine i obrazloženje. [citirano: 2018-01-09]. Dostupno na: https://www.coe.int/t/dgap/democracy/Activities/GGIS/CAHDE/2009/E-democracy%20Rec_CROATIAN.pdf
- EU Bookshop. [citirano: 2018-01-17]. Dostupno na: <https://publications.europa.eu/en/web/general-publications/publications>
- Europa: službene web stranice Europske unije. [citirano: 2018-01-17]. Dostupno na: https://europa.eu/european-union/index_hr
- Europski portal podataka. [citirano: 2018-01-17]. Dostupno na: <https://www.europeandataportal.eu/hr/homepage>

- Europski statistički sustav. [citirano: 2018-01-17]. Dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv/about_us/HSS/HSS.htm
- Eurostat. [citirano: 2018-01-17]. Dostupno na: <http://ec.europa.eu/eurostat>
- Eurostat: statistics explained. [citirano: 2018-01-17]. Dostupno na: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Main_Page/hr
- EuroVoc višjejezični pojmovnik EU-a. [citirano: 2018-01-17]. Dostupno na: <http://eurovoc.europa.eu/drupal/?q=hr>
- Građani kao partneri: informiranje, konzultiranje i participiranje javnosti u kreiranju provedbene politike. Zagreb: Oksimoron, 2004.
- Gugalaga. [citirano: 2018-01-09]. Dostupno na: <https://gugalaga.com/karta?s=0>
- ICT strategy for the future United Nations. [citirano: 2018-01-17]. Dostupno na: <https://unite.un.org/sites/unite.un.org/files/docs/unitednations-ict-strategy.pdf>
- Invest in Croatia. [citirano: 2018-01-09]. Dostupno na: <http://www.invest-croatia.info/>
- Official document system of United Nations. [citirano: 2018-01-17]. Dostupno na: <https://documents.un.org/prod/ods.nsf/home.xsp>
- O Središnjem državnom uredu. [citirano: 2018-01-17]. Dostupno na: <https://rdd.gov.hr/o-sredisnjem-drzavnom-uredu/9>
- Peradenić-Kotur, B. Elektronička demokracija u praksi Republike Hrvatske. 2016. [citirano: 2018-01-17]. Dostupno na: http://media-doc.si/wordpress/wp-content/uploads/2016/11/1_72_Peradenic.pdf
- Portal otvorenih podataka EU-a. [citirano: 2018-01-17]. Dostupno na: <https://data.europa.eu/euodp/hr>
- Portal otvorenih podataka Republike Hrvatske. [citirano: 2018-01-17]. Dostupno na: <http://data.gov.hr/>
- Pravo EU-a EUR-Lex. [citirano: 2018-01-17]. Dostupno na: <http://eur-lex.europa.eu/homepage.html>
- Pravo i publikacije EU-a: O nama. [citirano: 2018-01-13]. Dostupno na: <https://publications.europa.eu/hr/web/about-us/who-we-are>
- Press Freedom 250 Years: Freedom of the Press and Public Access to Official Documents in Sweden and Finland: a living heritage from 1766. [citirano: 2018-01-17]. Dostupno na: <https://www.riksdagen.se/globalassets/15.-bestall-och-ladda-ned/andra-sprak/tf-250-ar-eng-2018.pdf>
- Publication & resources European Union Agency for Fundamental Rights. [citirano: 2018-01-17]. Dostupno na: <http://fra.europa.eu/en/publications-and-resources>
- Publikacije AZVO-a. [citirano: 2018-01-17]. Dostupno na: <https://www.azvo.hr/hr/publikacije/publikacije-azvo-a>
- Split bus. [citirano: 2018-01-17]. Dostupno na: <https://play.google.com/store/apps/details?id=com.am.stbus&hl=hr>
- Središnji državni portal. [citirano: 2018-01-17]. Dostupno na: <https://vlada.gov.hr/sredi-snji-drzavni-portal/203>

- Središnji državni ured za e-Hrvatsku. [citirano: 2011-12-2]. Dostupno na: <http://www.e-hrvatska.hr>
- Središnji državni ured za razvoj digitalnog društva. [citirano: 2018-01-17]. Dostupno na: <https://rdd.gov.hr/o-sredisnjem-drzavnom-uredu/9>
- Središnji katalog službenih dokumenata RH. [citirano: 2018-01-17]. Dostupno na: <http://www.digured.hr/>
- Strategija e-Hrvatska 2020. [citirano: 2018-01-17]. Dostupno na: https://uprava.gov.hr/UserDocsImages//e-Hrvatska//Strategija_e-Hrvatska_2020.pdf
- UN library. [citirano: 2018-01-17]. Dostupno na: <https://www.un-ilibrary.org/about/about-un>
- UNdata. [citirano: 2018-01-17]. Dostupno na: <http://data.un.org/Default.aspx>
- Unite search. [citirano: 2018-01-17]. Dostupno na: <https://search.un.org/index.php?lang=en>
- United Nations e-government survey 2016. [citirano: 2018-01-17]. Dostupno na: <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Reports/UN-E-Government-Survey-2016>
- United Nations. [citirano: 2018-01-17]. Dostupno na: <http://www.un.org/en/index.html>
- Universal Declaration of Human Rights. [citirano: 2018-01-17]. Dostupno na: <http://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/>
- Uredba (EZ) br. 1049/2001 Europskog parlamenta i Vijeća o javnom pristupu dokumentima Europskog parlamenta, Vijeća i Komisije. [citirano: 2018-01-17]. Dostupno na: <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/2063659d-65fc-4956-b086-8f5a0a2cb9d1/language-hr>
- Web content accessibility guidelines. [citirano: 2018-01-17]. Dostupno na: <http://www.w3.org/TR/WCAG20/>
- Zakon o knjižnicama. // Narodne novine 105(1997); 05(1998); 104(2000); 69(2009). [citirano: 2018-01-17]. Dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/745/Zakon-o-knjižnicama>
- Zakon o pravu na pristup informacijama. // Narodne novine 25(2013); 85(2015). [citirano: 2018-01-17]. Dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/126/Zakon-o-pravu-na-pristup-informacijama>
- Zakon o zaštiti osobnih podataka. [citirano: 2018-01-15]. Dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/220/Zakon-o-zaštiti-osobnih-podataka>